

Het belang en de betekenis van gemeentearchieven

Lokeren – 22 oktober 2013

Op dinsdagavond 22 oktober 2013 organiseerden het Stadsarchief Lokeren en de Erfgoedcel Waasland in samenwerking met het Waas Archievenoverleg een reflectiemoment over het belang en de betekenis van gemeentearchieven. Aanleiding daarvoor was de 25e verjaardag van de openstelling van de huidige archiefbewaarplaats van de Stad Lokeren.

Marina Van Hoorick, de Lokerse schepen van Cultuur, zocht in haar inleiding naar associaties bij het woord 'archief': ouderen starten opzoekingen voor hun stamboom, studenten doen onderzoek voor een scriptie en scholieren vinden archieven vooral saai en boring (tot je hen hebt overtuigd van de waarde ervan). Een archivaris moet dus verschillende doelgroepen bedienen. Maar wat doet hij of zij precies en – bij uitbreiding – wat is een gemeentearchief? Om deze vragen draaide het die avond.

Gustaaf Janssens, hoogleraar archivaliek, modereerde het panel, dat werd gevormd door Carine Goossens (gemeentearchief Beveren), Piet Van Bouchaute (stadsarchief Sint-Niklaas), Sandrin Coorevits (stadsarchief Waregem) en Luc Coenen (stadsarchief Lier).

Gustaaf Janssens bouwde het gesprek op aan de hand van enkele vragen rond de bestuurlijke, historische, culturele en educatieve opdrachten van een gemeentearchief. Bij wijze van inleiding pikte hij de fundamentele vraag van de Lokerse schepen van Cultuur weer op: wat doet een archivaris? Alle panelleden waren het

er over eens dat een archivaris bewaart, ontsluit, beheert en documenten ter beschikking stelt aan al diegenen die daarvoor interesse hebben. Een zeer algemene omschrijving dus als intro, maar de verdere toelichting volgde in de loop van de avond: de publiekswerking, de culturele werking, de erfgoedwerking en de administratieve ondersteuning zijn tegenwoordig in de functie inbegrepen. Hierdoor stellen de (gemeente)archivarissen vast dat zij eigenlijk koorddansers zijn die proberen deze uiteenlopende opdrachten evenwichtig te combineren.

Een niet onbelangrijke misvatting bij het grote publiek is dat de archivaris vooral bezig is met het verleden. De taak van de archivaris bestaat er echter vooral in om voor de toekomst te zorgen. Naast een gecontroleerde instroom van analoog archief vraagt het digitale archief de nodige zorg en een aangepast beheer. Digitale archieven dwalen vaak ongestructureerd op servers rond en creëren hierdoor een digitale chaos. Structuur en ordening dringen zich enerzijds op om aan de eisen van kwaliteitsvol bestuur te beantwoorden, maar anderzijds ook om het behoud van het erfgoed van morgen te verzekeren. Een toenadering tot en liefst een samenwerking met de ICT-dienst van het gemeente- of stadsbestuur is niet langer weg te denken. Een archivaris die 'aangenaam opdringerig' is en infiltreert in de digitale wereld, kan het draagvlak van het gemeentearchief vergroten en van bij de start de richting bepalen in functie van de uiteindelijke bestemming, het (digitale) archiefdepot.

Naast de interne administratieve ondersteuning staat het gemeentearchief uiteraard ter beschikking van de informatiezoekende burger. Bij de zoektocht van de burger heeft de archivaris een coördinerende rol. Hij of zij biedt contextinformatie en stelt archiefstukken ter beschikking. Dit gebeurt volgens alle panelleden hoofdzakelijk via de leeszaal, die fungeert als uithangbord. Genealogen staan nog steeds in de top drie van de bezoekers maar dankzij samenwerking met historische of heemkundige verenigingen en andere socio-culturele organisaties wordt ook een breder publiek aangesproken. Tentoonstellingen en publicaties zorgen voor een nog groter bereik. Ook in dit verband wijzen de panelleden op de digitale ontwikkelingen. Het ter beschikking stellen van digitale inventarissen en e-loketten geeft aanleiding tot mails in de trant van "Hallo, graag ontvang ik de geschiedenis van jullie stad/gemeente voor mijn eindwerk. U kan dit opsturen naar dit adres of via dit mailadres, liefst tegen morgen. Groetjes". Een virtuele leeszaal lost deze of gelijkaardige vragen uiteraard niet zomaar op. In vele gevallen blijft een bezoek aan de leeszaal noodzakelijk, maar net dan haakt de burger helaas nog al te vaak af. Archiefdiensten zetten dus nog zwaar in op de fysieke leeszaal door klantvriendelijk te zijn en een aangenaam en aantrekkelijk kader te creëren, zoals bijvoorbeeld via kleine thema-exposities. Presteert de lokale voetbalploeg goed? Beloon hen dan met een mintentoonstelling!

Het blijven inzetten op de

culturele werking kan het imago van de archiefdienst positief versterken. Een sterke positionering en een duidelijke profilering verhogen de uitstraling. Op deze manier verhoogt het gemeentearchief zijn interne en externe netwerk, verhoogt men het aantal schenkers, verhoogt het vertrouwen van de politiek, wordt de schepen van Cultuur de ambassadeur van het gemeentearchief, onder andere bij de verdeling van het gemeentelijk budget. De erfgoedwerking die tijdens het jongste decennium opgang maakte, vormde de hefboom voor een betere archiefwerking.

De moderator vroeg zich intussen af of de archivaris met dat alles niet al te veel tijd besteedt aan publiekswerking? De panelleden begrepen de vraag, maar stonden als één man achter een actieve publiekswerking. Een actieve publiekswerking krikt immers niet alleen het imago van het archief op, maar is bovendien een recht van de informatiezoekende burger. Een scherp acquisitieprofiel laat de gemeentearchivarissen verder toe om heel gericht archieven te verwerven van lokaal relevante particulieren en verenigingen, bedrijven en dergelijke. Elk panellid toonde met een specifiek voorbeeld de meerwaarde van de publiekswerking voor de eigen instelling aan: voordelen op het vlak van budget, van personeelsinzet of een versterking van de algemene positie. Iedereen was het erover eens dat een archivaris steeds alert moet zijn voor tijdsdruk en dat een evenwichtige balans tussen de publiekswerking en de andere opdrachten blijvende aandacht vraagt.

Binnen de publiekswerking is het educatieve luik een belangrijk aspect. Ook daar zaten de panelleden op één lijn. Elk van hun instellingen organiseert rondleidingen voor verschillende doelgroepen – van jong tot oud – met aansluitend toelichtingen over de opdrachten en het belang van een gemeentearchief. De ervaring leert dat het publiek het meest geboeid geraakt wanneer het verleden van zijn eigen actuele leefomgeving via onder meer de atlas van de buurtwegen, de bevolkingsregisters, bouwplannen, enzovoort wordt belicht. Sommige panelleden ontwikkelden bovendien speciale brochures of een basisrondleiding, gecombineerd met een workshop, een film of een spel. Daarnaast leidt samenwerking binnen de gemeente tot onverwacht rijke initiatieven of projecten. Kruisbestuivingen met lokale musea komen veelvuldig voor. Maar ook minder voor de hand liggende samenwerkingen scoren, zoals bijvoorbeeld een tijdlijn opmaken met historische weetjes op de Facebookpagina van de gemeente in samenwerking met de communicatiedienst of het wedervaren van een buurt tijdens het recente verleden in kaart brengen door middel van mondelinge geschiedenis in samenwerking met de welzijnsdienst.

De conclusie van de avond was dan ook duidelijk en de moderator vatte die goed samen: een archivaris moet op verschillende plaatsen aanwezig zijn. Hij of zij moet het verleden beheren, maar daarnaast zorgen voor het heden en ten slotte de toekomst garanderen. Om dit te realiseren, moet het gemeentearchief

vertrouwen winnen bij zowel zijn eigen broodheer, de lokale overheid, als bij uiteenlopende groepen van gebruikers.

Sabrina Ospazi